

□ *Mina Dolati*

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ

Mabani-ı Destur-i Zaban-i Xalacı, Xeleç Til Bilgisi Quraqı

(Kitap Tanıtımı)

Vaşqanı Farahani, Abdullah (2012). *Mabani-ı Destur-i Zaban-i Xalacı, Xeleç Til Bilgisi Quraqı*. Tahran. 485 s.

Country or area	Language name	Number of speakers from
Iran (Islamic Republic of)		
Vitality	ISO 639-3 code	to
- All -		
Search languages		Clear Search

Number of languages found : 25

Harita	
http://www.unesco.org/culture/languages-atlas/en/atlaamap/language-id-1804.html	
Share on Facebook	
Khalaj Sources More Submit comment	
Name of the language	Khalaj (en), khalaj (fr), jalâi (es)
Alternate names	Turkic
Vitality	Vulnerable
Number of speakers	42100 According to the 2000 census
Location(s)	Northeast of Arak in Central Province, Iran
Country or area	Iran (Islamic Republic of)
Coordinates	lat : 34.3751; long : 50.3063
Corresponding ISO 639-3 code(s)	klj

Halaçça, yirminci asırda Minorski tarafından bilim dünyasına tanıtılan ve sonradan Doerfer başkanlığındaki bir ekip tarafından yapılan saha çalışmalarıyla hakkında daha geniş bilgiye sahip olunan bir Türk dilidir. Türk dilleri içinde bağımsız bir kol olarak kabul edilen ve sadece İran'ın merkezî bölgelerinde orta yaş üstü kuşak tarafından konuşulan Halaçça, UNESCO tarafından tehlikedeki diller listesine alınmıştır. Kodu, ISO 639-3 ve kısaltması *klj* olarak tanımlanmıştır.

İlk kez Kaşgarlı Mahmud'un anıtsal eseri *Divanü Lügati't-Türk*'te geçen Arguların devamı niteliğinde bir halk olarak literatüre girmiş olan Halaçlar, başlarda Türkoloji dünyasında hak ettikleri ilgiyi görememişlerdir. Ancak, daha sonraki dönemlerde yukarıda bahsedilen çalışmalarla birlikte günümüzde

Halaçların özellikle dilleri ile ilgilenen kişilerin ve araştırmaların sayısının artması ümit vericidir.

www.tehlikedekidiller.com

Halaççanın tehlikede olduğu gerçeği bu dili gramer ve söz varlığı açısından tanıtan eserler ile birlikte daha da önem kazanmaktadır. Vaşqanı tarafından İran'da yayımlanan dilbilgisi kitabı da Halaççanın ilk gramer kitabı olması hasebiyle değerlidir.

Mabani-ı Destur-i Zaban-i Xalacı, Xeleç Til Bilgisi Quraqi adlı kitap, Abdullah Vaşqanı Farahani tarafından 2012 (1391) yılında Tahran'da 485 sayfa olarak hazırlanmıştır.

Eserin ilk bölümünde Halaç adının ortaya çıkışı hakkında genel bilgi verilmektedir: Bu bilgiler arasında Halaççanın kendine özgü bir yazı sisteminin olmadığı ve son yıllara kadar da sadece konuşma dilinde yaşamış olduğu gibi özellikler dikkat çekmektedir. Ayrıca kendisi de bir Halaç olan Aliasger Cemrasi tarafından ortaya koyulan yazı sistemi, harflerin ses değerleri, yazılışları, okunuşları gibi hususlar da okuyucunun dikkatine sunulmaktadır.

İkinci bölümde, Latin ve Arap alfabeleriyle Halaçça kelime ve şiir örnekleri yer almaktadır.

ماهان یاروم، بالیقوملان سن یولداشان
منده هیراق، یورانلارلان قونشیرسان
سنین ییزینده بالیقوما کین چاغار
اولدوقوم دا سندیلن یولداشام
ننه لر کئزین هئچ و ا ق ت یؤلچا قؤماقان

Üçüncü bölümden itibaren Farsça dilbilgisi üzerinden Halaççanın yapısal özellikleri açıklanmaktadır. Dilbilgisi konuları isimden başlayarak sıfat, zarf, zamir ve fiil olarak ayrı bölümlerde işlenmekte, kelimelerin yapım ve çekim ekleri de verilmektedir. Altıncı bölümde ise cümle yapısından, cümle kuruluşundan söz edilip konuyu açıklayıcı yeterli sayıda örnek gösterilmektedir. Bölüm sonunda ise fiiller, geçişli veya geçişsiz olmalarına göre ikiye ayrılıp Farsça anlamlarıyla verilmekte, arkasından da hayvan ve bitki adları sıralanmaktadır.

جیوک	Civək	Civciv
قۇن	Qon	Koyun
اججی	Əcci	Keçi
تورشاک	Torşak	Bitki türü
دودوک	Duduk	Bitki türü

Kitabın son bölümünde Halaç toplumundaki ünlü isimlerin biyografileri ile şiir, atasözü gibi farklı edebi türlerden bahsedilmekte, ayrıca Halaç gelenekleri ile Halaçlara ait eşyaların fotoğrafları yer almaktadır.

آغزی برکینمیش کوزا واراری، آنا بیده آغزی هاچولور.
آیدچا تا قوردیقین ترپتمیه تکه وارماز یانیا.
بی بیرک کؤماسی قادار یئر.
کتیلن کئک تاققا وارییور.
هو ائزیمیزینه یؤ سزته ائزیمیزینه.

Bu kitabın hem Halaçça üzerine çalışan araştırmacılara hem de bu dili öğrenmek isteyenlere kaynaklık edeceği açıktır. Kitabın yazarının Halaçça üzerine çalışmalarına devam etmesi ise hepimizin en büyük beklentisidir.

